

Ključne reči: partnerstvo za mir, stabilnost, bezbednost, nato, balkan

Citiranje: Vitek Novosielski. 2003. *Partnerstvo za mir*. [e-book] Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku.

Program Partnerstvo za mir pokrenut je od strane NATO januara 1994. godine. **Cilj Partnerstva je da unapredi stabilnost i bezbednost u čitavoj Evropi.** Ono je postalo mehanizam za angažovanje više od 40 zemalja na evropskoj bezbednosti kroz civilnu i vojnu saradnju i razmenu informacija. Prvobitni poziv bio je upućen svim zemljama članicama Saveta evroatlantskog partnerstva (Euro-Atlantic Partnership Council - EAPC) i Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS). Ovaj program sada obuhvata 27 država, a Irska i Hrvatska su poslednje koje su pristupile.

Sve članice Partnerstva za mir istovremeno su i članice Saveta evroatlantskog partnerstva koji pruža sveobuhvatan okvir za saradnju između NATO i zemalja njegovih partnera. Međutim, Partnerstvo za mir je očuvalo svoj posebni identitet u okvirima EAPC i zadržalo svoje osnovne elemente i procedure. Zasnovano je na bilateralnom odnosu između NATO i svake od zemalja koje su pristupile programu Partnerstvo za mir.

Pristupanje Partnerstvu za mir

Svaka zemlja koja želi da pristupi Partnerstvu za mir prvo se poziva da potpiše Okvirni dokument. Pored toga što određuje ciljeve Partnerstva, taj dokument sadrži osnovna načela na kojima se program zasniva Partnerstvo za mir. Svojim potpisom, zemlje potvrđuju svoju političku privrženost očuvanju demokratskih društava i poštovanju načela međunarodnog prava. One potvrđuju svoje opredeljenje da u dobroj veri ispunjavaju obaveze iz Povelje Ujedinjenih nacija i načela Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima:

- da se uzdržavaju od pretnji ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti bilo koje države,
- da poštuju postojeće granice i da sporove rešavaju mirnim sredstvima.

One, takođe, potvrđuju svoju privrženost Završnom aktu iz Helsinkija i svim potonjim dokumentima KEBS odnosno OEBS, kao i ispunjenju dužnosti i obaveza koje su preuzele na planu razoružanja i kontrole naoružanja.

Nakon potpisivanja Okvirnog dokumenta, sledeći korak u postupku pristupa za svakog partnera jeste da podnese NATO Dokument o prezentaciji (Presentation Document). Taj dokument ukazuje na korake koji će biti preduzeti da bi se ostvarili politički ciljevi Partnerstva, vojne i druge potencijale koje partner namerava da stavi na raspolaganje za potrebe Partnerstva i konkretne oblasti u kojima partner želi da ostvaruje saradnju sa NATO.

Na osnovu izjava sadržanih u Dokumentu o prezentaciji, i naknadnih predloga od strane NATO i zemlje partnera, zajednički se razrađuje i usvaja Individualni program partnerstva (Individual Partnership Programme - IPP) koji se odnosi na period od dve godine. U IPP se navode politički ciljevi partnera u Partnerstvu za mir, vojni i drugi potencijali koji će biti stavljeni na raspolaganje za potrebe Partnerstva, širi ciljevi saradnje između partnera i Alijanse u različitim oblastima saradnje i konkretne aktivnosti koje treba sprovesti u svakoj od tih oblasti.

Svaki partner zasebno bira aktivnosti prema svojim individualnim zahtevima i prioritetima, a na osnovu spiska aktivnosti sadržanih u Radnom programu partnerstva (Partnership Work Programme - PWP). To načelo samodiferencijacije je značajan aspekt Partnerstva za mir. Njime se uvažava činjenica da je situacija u svakoj partnerskoj zemlji različita i da za svaku od njih treba ustanoviti oblike aktivnosti i saradnje koji najviše odgovaraju njenim potrebama. Radni program sadrži širok opis raznih potencijalnih oblasti saradnje i spisak raspoloživih aktivnosti u svakoj oblasti. Odnosi se, kao i svaki IPP, na dvogodišnji period i svake godine podleže reviziji. Priprema se uz puno učešće partnera.

Šta su ciljevi Partnerstva za mir?

Ciljevi Partnerstva za mir sadržani su u Okvirnom dokumentu koji svaka država potpisuje prilikom pristupanja. Ovaj dokument obuhvata konkretne radnje koje treba da preduzme svaki učesnik da bi saradivao sa NATO u ispunjavanju ciljeva Programa kao celine. To su:

- povećanje **transparentnosti** procesa planiranja i budžetskog finansiranja nacionalne odbrane;
- obezbeđivanje **demokratske kontrole** oružanih snaga;
- održavanje sposobnosti i spremnosti da se **doprinese operacijama** pod okriljem Ujedinjenih nacija i/ili OEBS;
- **izgrađivanje vojne saradnje** sa NATO, kroz zajedničko planiranje, obuku i vežbe, radi podizanja sposobnosti učesnika u Partnerstvu za mir da obavljaju zadatke na planu održavanja mira, pronalaženja i spašavanja, humanitarnih i drugih operacija prema dogovoru;
- dugoročna **izgradnja snaga koje će biti bolje osposobljene da deluju** zajedno sa snagama članica Severnoatlantskog saveza.

Važno je shvatiti da Program Partnerstvo za mir dozvoljava samodiferencijaciju, kako u obimu tako i u brzini angažovanja. Samodiferencijacija, transparentnost, otvorenost prema svima, raznolikost, predstavljaju fundamentalne principe programa Partnerstva za mir, i od vitalnog su značaja za njegov uspeh. Dvadeset sedam nezavisnih država partnera podrazumeva različite nacionalne interese, i 27 različitih programa Partnerstva za mir.

Vojni zadaci

Među aktivnostima koje nudi Radni program partnerstva su radionice, seminari, kursevi jezika i vežbe, i one su otvorene za sve države članice NATO i Partnerstva (oko 700 aktivnosti ove godine). U Individualnom programu partnerstva opisani su glavni ciljevi saradnje partnera sa NATO, dati detaljni podaci o snagama i mogućnostima na raspolaganju za potrebe programa i navedene one aktivnosti na kojima data zemlja želi da bude angažovana.

Proces planiranja i revizije: kontrolisanje procesa

Rad Partnerstva za mir koordinira Čelija za koordinaciju partnerstva (Partnership Co-ordination Cell - PCC). Zadatak PCC je da koordinira i ocenjuje vojne aspekte aktivnosti "Partnerstva za mir" u podršci strategijskih komandi (SACEUR i SACLANT) radi ispunjenja zadataka Partnerstva za mir.

Razvoj Partnerstva za mir

Sa pokretanjem inicijative Partnerstva za mir 1994. godine, određeni su i ustanovljeni politički i vojni zadaci programa programa u Okvirnom dokumentu. Zasnivajući se na podsticaju Partnerstva za mir, Alijansa je 1997. godine (samit u Madridu, odnosno Sintri) odlučila da unapredi ulogu Partnerstva i učini je operativnijom. Ključni ciljevi "Unapređenog Partnerstva za mir" su:

- jačanje elementa političke konsultacije sa partnerima;
- obezbeđivanje većeg učešća partnera u odlučivanju i planiranju unutar Partnerstva; i
- izgradnja operativnije uloge Partnerstva za mir.

Godine 1999. na Vašingtonskom samitu predstavljene su Inicijative za Operativno Partnerstvo za mir uključujući:

- Unapređeno i operativnije Partnerstvo za mir (Enhanced and More Operational PfP - EMOP),
- akcioni plan članstva (Membership Action Plan - MAP),
- Inicijativu za Jugoistočnu Evropu (South East European Initiative - SEEI).

Unapređeno i operativnije Partnerstvo za mir (EMOP)

EMOP spaja dve postojeće i dve nove inicijative projektovane tako da pomognu partnerima u razvijanju snaga koje su sposobnije da rade sa NATO. Dve nove inicijative u okviru EMOP obuhvataju:

- Koncept operativnih mogućnosti razvijenu da poboljša sposobnost Alijanse i snaga partnera da deluju zajedno u budućim operacijama Partnerstva za mir, koje predvodi NATO, ustanovljavanjem dodatnih sredstava i mehanizama u vreme mira, kao što su: udruživanje snaga, multinacionalne formacije, mehanizmi osposobljavanja, mehanizmi povratne informacije i ocenjivanja, i radni odnos u miru za poboljšanje interoperabilnosti i raspoloživosti snaga partnera za operacije Partnerstva koje predvodi NATO.
- Program unapređenja obrazovanja i obuke biće razvijen da sa optimizuju i unaprede obuka i obrazovanje u Partnerstvu kako bi se zadovoljili sadašnji i budući zahtevi EMOP, sa naglaskom na interoperabilnosti.

Akcioni plan članstva (Membership Action Plan)

Na vašingtonskom samitu, NATO je potvrdio svoju obavezu politike "otvorenih vrata" i pokrenuo Akcioni plan članstva. Uzimajući u obzir iskustvo stečeno tokom priprema tri nova člana, on postavlja program priprema za buduće članstvo koji je namenjen da pomogne zemljama koje imaju želju da pristupe PzM. Učešće u MAP je dobrovoljno i zasnovano na samodiferencijaciji.

Inicijativa za jugoistočnu Evropu

Inicijativa za Jugoistočnu Evropu ima za cilj da poveća saradnju u okviru Jugoistočne Evrope, uvažavanjem činjenice da je bezbednost balkanskog regiona osnova za stabilnost čitave Evroatlantske zajednice.

Aktivnosti

Od 1994. godine, učinjen je veliki napredak u Programu Partnerstvo za mir, kako u okviru NATO, tako i država partnera. Neki od prioriteta država partnera su:

- unapređenje znanja engleskog jezika;
- kontinuiran porast broja visokokvalitetnih oficira sa solidnim štabnim i liderskim iskustvom;
- stalno predstavljanje prilikom planiranja vežbi; i
- bolje upoznavanje sa procedurama NATO i operativnom terminologijom.

Put u budućnost

Državama partnerima je potreban pristup Partnerstvu koji je realan, koji one mogu sebi priuštiti i koji mogu dostići. Primer predstavljaju resursi gde će za nove inicijative biti potrebna dodatna sredstva i ljudstvo. U najboljem slučaju, većina država nema nikakav porast budžeta, a pokretanje novih inicijativa bez dodatnih sredstava može dovesti do rastvaranja ili degradiranja već postojećih NATO aktivnosti.

Zaključak

Program Partnerstva usredsređuje se na saradnju na planu odbrane, ali izlazi izvan okvira dijaloga i saradnje sa ciljem da se uspostavi stvarno partnerstvo između svake zemlje partnera i NATO. Ovo je postala značajna i stalna karakteristika izgradnje evropske bezbednosti i pomaže da se proširi i intenzivira politička i vojna saradnja u čitavoj Evropi. Ovaj program pomaže unapredjenju stabilnosti, smanjenju pretnji miru i izgradjivanju jačih bezbednosnih odnosa, zasnovanih na praktičnoj saradnji i obavezi primene demokratskih principa koji podržavaju Alijansu. U skladu sa Okvirnim dokumentom Partnerstva za mir NATO prihvata da se konsultuje sa svakim aktivnim članom ukoliko partner uoči direktnu pretnju svom teritorijalnom integritetu, političkoj nezavisnosti ili bezbednosti.

(Planning and Review Process - PARP) je dobrovoljni mehanizam osmišljen tako da odražava proces planiranja odbrane NATO koji obezbeđuje strukturni pristup razvoju i interoperabilnosti između snaga

partnera i snaga Alijanse. Uspeh Programa Partnerstva za mir, sa učešćem država partnera, ogleda se u multinacionalnim operacijama IFOR, odnosno SFOR i KFOR, koje predvodi NATO. 18 zemalja partnera sa preko 9.000 vojnika raspoređeno je na dva vojišta, u Bosni i Hercegovini i na Kosovu. ovog programa su, u osnovi, jačanje sposobnosti države partnera da preduzima operacije kao što su podrška miru, pronalaženje i spašavanje, humanitarne operacije, i dugoročna izgradnja snaga koje mogu da deluju zajedno sa snagama članica Severnoatlantskog saveza. Sve ovo zahteva operativnu interoperabilnost tj., jedinice, brodovi, vazduhoplovne posade treba da se obučavaju prema standardima NATO i moraju imati sposobnost da deluju u okviru integrisane komandne i kontrolne strukture NATO. U okviru Programa Partnerstvo za mir, vojna saradnja sa partnerima zasniva se na skupu mehanizama za rad Partnerstva za mir: Radni program partnerstva (Partnership Work Programme - PWP), Individualni program partnerstva (Individual Partnership Programme - IPP) i Proces planiranja i revizije (Planning and Review Process - PARP).

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Gundulićev venac 48, 11000 Beograd

Tel: 011 | 3287 226; 011 | 3287 334

Email: office@bezbednost.org

www.bezbednost.org